

رۆمانی ریالیزمی له ئەوروپا (۱)

ف. و. ج. همینگز (۲)
له فارسییهوه: هاشم عهلی وهیسی
(کرماشان - جوانرۆ)

ریسایه کی گشتی کۆی بکه نهوه، هیچ کات نه بووه هۆی بهرنامه به کی تاییهت، تا دهسته بهک له نووسه ران به کاری بێن، به لام ئەگهر هه نووکه چاوێک به رابردوودا بخشینین، ئەوه مان به شتیوهی گشتی بۆ روون ده بیتهوه ریالیسته کانی ئەوروپا به شۆین چهند ئامانجیکه وه بوون، ئەم ئامانجانهش له زۆر لایه نهوه له گهڵ ئامانجی هاوسه رده مانیان له ئینگلتەرا و ویلایه ته به کگرتوه کان جیاوازی هه بووه.

گرنگترین شتی هاوبه شیان هه زێکی زۆر بوو که به رانبهر به گۆرانکارییه گه وره سیاسی و کۆمه لایه تییه کانی ئەوکات پیشانیان ده دا. یه کهم ئەم تاییه ته ندییه و دووه م به لزاک (۶) ئاشکرا بوو که ده شیت ئەم دوو هۆکاره به هۆکارگه لێکی تۆکمه و پته و، له «بیچمدانی» ریالیزمی سه ده ی نۆزده م ناو ببه یین. فه ره نسا زیاتر له هه ر ولاتیکی تر له ئەوروپا، له سالی ۱۷۸۹ زایینی تووشی کۆمه له لیک ئاشۆ و گرفتی سیاسی و کۆمه لایه تی بوویه وه که کاریگه ریه کانی له سالی ۱۸۳۰ زایینی هیشتا که به ته واو ته ی دهر نه که وتبوو، ئەو رۆماننووسه ی که بتوانیت پشکنینیکی سه لمینه رانه له دۆخی کۆمه له گه ی سه رده م و زه مانه ی خۆی به ده سه ته وه بدات و ئەو ره وته گرنگانه ی که ده بنه هۆی گۆران له داها توودا ده ستتیشان بکات، لانی کهم ده توانی له وه

زاراوه ی ریالیزم له نیوه ی دووه می سه ده ی نۆزده ی زایینی له کیشوه ری ئەوروپا په ره ی سه ند بۆ ئاماژه کردن به گۆرانکارییه کی تازه له ره وته ی به ره و پیشقه چووی ئەده بی چیرۆکی په خشان ئامیزدا خۆی ده رخست که له دوو ده به پیشتر، واتا له نزیکه ی سالی ۱۸۳۰ زایینی ئاشکرا بوو. ریالیزم له وه سه رده مه دا پیچه وانه ی رۆمانتیزم (۳)، بزوو تنه وه یه کی ناسراو نه بوو، ههروه ها له ریگه ی لیکدانه وه ی ئەم جۆره به ره مه ریالیستیانه له لایه ن نووسه رانی ئەم ره وته بوو که ره خنه گران توانییان مانایه کی دیاریکراو بۆ زاراوه ی ریالیزم دارێژن. به و شتیوه یه ی که ریالیزم تارا ده یه ک ته واوی لایه نه کانی ئەده بی چیرۆکی په خشان ئامیزی خسته ژیر کاریگه ریه وه، ته نانه ت هه نووکه ش زۆر زه حمه ته بتوانین له سه ر فۆرمۆلیتیکی ساده و هه مه کی کۆی بکه ی نه وه. به کورتی ده توانین ئاماژه به وه بکه یین رۆمانی ریالیستی سه ره تا له فه ره نسا و رووسیا، دواتر له ئەلمان و دوورگه ی ئیبری و ئیتالیا به چ شتیوه یه ک قالبی تاییه ت به خۆی وه رگرت و له وه ره وته ی جیا بوویه وه که هاوکات له کولتوره کانی ئەنگلز ساکسون (۴) خه ریک بوو ساز ده بوو. ده بی ئاگادار بێن هه موو ریالیسته ره سه نه کانی ئەوروپا پا به ندی خال به خالی یاسا و ریسا سه ره کییه کان نه بوون و ئەو ده ستوورانه ی که بتوانن له زه رفی یاسا و

فلویتر

له لایهن نه وهی نویتی لاوانی خویندکاری بهرزه فری، بهلام ههژاری ولات، که له قارهمانی رۆمانی ستاندال بهناوی ژولین سورل (۱۰) ده‌رکه‌وتوو. به‌لزاک که به به‌راورد له‌گه‌ل ستاندال سه‌ر به نه‌وه‌به‌کی نویتتر بوو، تارا‌ده‌به‌ک هه‌ر له‌و سه‌رده‌مه‌دا، ده‌ستی به رۆماننوسی کرد و سه‌رسوره‌یتنه‌ر نییه که کۆمه‌لیک له‌و ناوه‌رۆکه باسکراوانه له به‌رهمه‌کانیدا، له‌گه‌ل ناوه‌رۆکی رۆمانه‌کانی ستاندال یه‌کسانه، به تایبته، ناوه‌رۆکی پیاویتیکی لاو و به‌رزه‌فری شارستانی که ده‌روات بۆ پایته‌خت و پیداکره که «یان سه‌رکه‌ویت، یان بمریت» وه‌کو که سایه‌تی ئۆژن دۆ راستینیاک (۱۱) له رۆمانی خه‌ونه با‌بردوو‌ه‌کاندا (۱۴) (۱۸۳۷-۱۸۴۳). به‌لزاک که به به‌راورد له‌گه‌ل ستاندال رۆمانه‌گه‌لیکی زۆرتتر و ئامانج‌گه‌لی رهنگاله‌تری هه‌بوو هه‌ر له ده‌سپێکه‌وه به‌لێنی دابوو وه‌ها چوارچێوه و ناوه‌رۆکیک بداته چی‌رۆکه‌کانی که می‌ژوو‌یبه‌کی ته‌واوی ئه‌و سه‌رده‌مه به ده‌سته‌وه بدات، ئه‌و می‌ژوو‌هی تا ئه‌و سه‌رده‌مه هه‌یچ رۆماننوسیکی تر با‌سی نه‌کردبوو. به‌م هۆیه‌وه، ته‌واوی بزاف و جوولانه‌وه کۆمه‌لایه‌تییه‌کانی ئه‌و سه‌رده‌مه، ته‌واوی پیشه و کاره‌کان، هه‌م له شارستانه‌کان و هه‌میش له پایته‌خت، له‌ناو کاره‌کانی ئه‌و جیتی خۆی ده‌کرده‌وه.

به‌م پێیه رۆمانه‌کانی ئه‌ودا گرفتانه‌ی، سه‌رچاوه‌که‌ی بۆ مانه‌وه‌ی سه‌ریازه کۆنه‌کاره به‌جی ماوه‌کانی سوپای ناپلیۆن ده‌گه‌راپه‌وه، یاسا‌کانی به‌رکه‌وتنی میرات، ماره‌یی، پێکه‌یتانی ژبانی هاوسه‌ری و پێوه‌ندی ناشه‌رعی، سه‌رکه‌وتن و دۆزاندنه کاربیه‌کانی پیشان ده‌دا. ته‌نیا رهنجه‌کانی چینی نو‌په‌خو‌ازی کرێکار نه‌بوو که سه‌رنجی به‌لزاک بۆ لای خۆی راده‌کێشا. ئه‌و ناوه هه‌مه‌کییه‌ی ئه‌و له رۆمانه‌کانی ده‌نا کۆمیدی ئینسانی (۱۵)، دووپات‌کردنه‌وه‌ی به‌ئمه‌گانه‌ی ناوی چه‌مسه‌ی دانته‌ی (۱۶)، به‌لام به‌لزاک زۆر زوو مالا‌وایی له ژبان کرد و نه‌یتوانی هه‌موو ئه‌و شته‌ی به‌رنامه‌ریژی بۆ کردبوو له رۆمانه‌کانی بی‌گونج‌یتنی. هه‌ر بۆیه گه‌لله‌ گه‌وره‌که‌ی ئه‌و، جی‌گره‌که‌ی ئه‌میلی گه‌یانده ئه‌و قه‌ناعه‌ته، تا خه‌ریکی پیداکه‌وه‌ی به‌رهمه‌کانی بیت. Les Rougon-Macquart ناوی کۆمه‌لیک له به‌رهمه‌کانی ئه‌میل زۆلایه که به شتیوه‌یه‌کی لۆژیکی، بیست رۆمانی له‌خۆ گرتوو و گرێدراوه به ده‌وره‌به‌ک پاش می‌ژوو‌ی فه‌ره‌نسا، و اتا ده‌که‌ویتته باس کردن له ئیمپراتۆرییه‌تی دووه‌مه‌وه (۱۸۵۲-۱۸۷۰).

دلتیا بیت له‌ناو رۆشنبیرانی کۆمه‌لگه، خوینه‌ریکی زۆری ده‌بیت. ستاندال که له کۆتاییه‌کانی ژبانی رۆی له رۆمان نووسین کرد (له‌به‌ر ئه‌وه‌ی له ته‌مه‌نی ۴۷ سالیدا بوو که شاکاریکی به‌ناوی سووروره‌ش (۷) له سالی ۱۸۳۰ زایینی خولقاند)، له سالی ۱۸۲۲ زایینی به‌ولاره، وه‌کو رۆژنامه‌نوسیکی سیاسی، به‌نوسینی کۆمه‌له و تاریک له‌ژیر ناوونیشانی «نامه‌گه‌لیک له پاریس» (۸) که له بلا‌قۆکه جۆراوجۆره‌کانی له‌نده‌ن چاپ ده‌کرا، خه‌ریکی فیکری بوو، ته‌نانه‌ت ئه‌گه‌ر ئه‌م ئه‌زمونه‌ی ستاندال له‌به‌رچاو نه‌گه‌رت، به‌م حاله‌شه‌وه، ئه‌و له ته‌واوی ژبانی‌دا، ئه‌و گوشاره نه‌یتییبه شه‌رانگیزانه‌یه که توی ناسکه‌که‌ی کۆمه‌لگه سه‌قامگرتوو‌ه‌که‌ی فه‌ره‌نسا‌ی له ته‌قینه‌وه‌ی شو‌رشی ۱۸۳۰ کرده‌وه، له سه‌ره‌تاره، به ورده‌کارییه‌کی زۆره‌وه و له نزیکه‌وه ده‌که‌وته شو‌تینی. رۆمانی سووروره‌ش، که که‌می‌ک به‌ر له‌م رووداوه نووسرا‌بوو، ته‌واوی په‌وته‌کانی ئه‌و سه‌رده‌مه‌ی باس کردبوو: مملاتی بی‌ده‌ره‌به‌گه‌کانی فه‌رتووت بۆ سه‌پاندنی دووباره‌ی ده‌سه‌لاتی خۆیان له دوا‌ی رووداوه مه‌ینه‌تباره‌کانی شو‌رشی پیتشو (له سالی ۱۷۸۹)؛ گه‌شه‌سه‌ندنی دووباره‌ی بنه‌ره‌تخو‌ازی دینی به پیتشه‌نگی ژوئیه‌ته‌کان (۹)؛ و هه‌ره‌شه‌ی نو‌ی له ئارامی کۆمه‌لایه‌تی

له مهودای نیوان به لزاك و زولا، فلویپتر سهری هه لدا كه رۆمانه درێژ و دژواره كهی به ناوی پهروه ردهی سۆزاویانه (۱۹) (۱۸۶۹)، هه ولێك بوو بۆ ناساندنی هه مان میژووی كۆمه لایه تی - سیاسی سه رده می خو ی، كه بۆ خو ی مهودای نیوان ساله كانی ۱۸۴۰ و ۱۸۵۲ زایینییه و به شی سه رده کی ئه م رۆمانه له شو رشی سالی ۱۸۴۸ پێكهاتوه. فلویپتر خو ی گرتدا بووه رووداوه كانی پایته خته وه كه له و بینین و روانینهی له لایه ن قاره مانه دل ناسكه كه ی به ناوی فردریك مورو (۲۰) ده خرتیه روو كه تا رادهیه كیش تیگه یشتنی ئه ستمه به رجه سته ده بیته وه، فردریك كه ژیان به بی ئامانج ده با ته سه ر، هاو پۆلی پیتشوی خو ی دسلوریر (۲۱) پالپشتیه تی، كه له م كه سایه تیبه وه ده توانین هه مان ئه و حاله ته سه ركه وتوه جه سوورانه یه ی كه ستاندال له ژولین سورل و به لزاك له ئۆژن دوو راستینیاك خولقاند بووی به شیوه یه کی تر ده رده بردریت، هه رچه ند سه ركه وتنی دسلوریر له عه شقدا كه متر له ژولینه، له كار و پیشه كه شی، كه متر له ئۆژنه.

دوو هه مین بنه مای هه مه کی رۆماننو سه ریالیسته كانی ئه وروپا، به تایبه ت له نیوه ی دووه می ئه م سه ده یه، كه م نرخ ی گه لاله ی چیرۆك بوو. ئه مه به و مانایه كه تۆلستۆی (۲۳) (۱۸۶۳-۱۸۶۹) له لایه ن ژۆر شاره زا و خو پنه روه شاكارگه لی گه وره ی ریالیزمی خولقاندوه و رۆمانه كانی هه لگه ری پوخته ترین ناوه رۆكن: شه ر و ناشتی، به ده ر له و دوو جه مسه ره ی له دیزه مانه وه له نیوان نه ته وه كان له هه لبه ز و دابه ز دایه، ده توانی چ شتیکی دیکه بیته؟ به ده ر له چاوپۆشی كردن له له شكركیشیهی كان، سه ركه وتن و شكسته كان كه میژوو دانی پیداناون، ئه و رووداوانه ی كه سایه تیبه كانی تۆلستۆی ده خه نه ژیر كاریگه ربیه وه نااسایی نیبه: به سالاچووان ده مرن، لاوان عاشق ده بن، یان له خو شه ویستی ده بدۆرین و ژیان هه وسه ری پێكده هین و مندالیان ده بیته، ئه وه ی كه تیگه یشتوه، له مانا كانی ژیان ورد ده بیته وه ئه و كه سانه ش كه بایه خ به وردبوونه وه له مانا كانی ژیان ناده ن و گیرۆده ی چیرۆكه رستی ده بن، هه موویان پێ ده نینه سنح و به تیپه ر بوونی كات سوورتر و هیورتر ده بنه وه. گه لاله ی چیرۆکی شه ر و ناشتی، هیچ جو ره تایبه ته ندیه کی بێ وینه ی له خو نه گرتوه. تۆلستۆی به هونه ری خو ی بنچینه و پایه ی ئه م چیرۆكه هه مساییه ی له رووداوه كانی ژیان هه مان كه سایه تی

به ره هه م هیناوه كه هه موویان زه ق و سه رنجرا كیشن، له به ر ئه وه ی هه ر كام له م مرۆفانه به شیوه یه کی تایبه ت به خو یان هه لسو كه وتیکی به ته واوه تی ئینسانیا نه یان هه یه. تۆلستۆی به م شیوه یه رۆمانیکی خولقاند كه زیاتر له هه ر ژیان نامه یه ك له حه قیقه ته وه نزبكه.

زۆرینه ی نووسه ره ریالیسته كان ژیان ی كه سیکیان ده ستنیشان ده كرد و ئه وه یان ده كرده با به تی رۆمانه كه یان و چیرۆکی یه ك ده ستیان پێشكه شی خو پنه ر ده كرد كه ته واوی رووداوه كانی بێ ئه م لا و لا به ره و كو تاییه کی پیتشبینی كراو ده رۆیشت. به كه مین ناویك كه زولا هه لپێژارد ژیان ی ساده ی ژروز ماكار، (Macquart La Simple Vie de Gervaise) بوو. ئه م كتیبه له شانسیکی باش و بێ وینه ی كه هه یبوو، كه وته ریزی پر فرۆشته ترین كتیبه كان، له حالێكدا چیرۆكه كه هه لگه ری هیچ جو ره تایبه ته ندی و خه سله تیکی جیاواز نه بوو. له ده سپیکی چیرۆكه كه دا كچیکی لادبی به ناوی ژروز ده بینین كه تازه ها توه ته ناو شاری پاریس و خو پنه وه واریبه کی وه های نیبه و به ده ر له كاری سه ره کی كه جل شو رده، شتیکی دیکه نازانیت. خو شه ویسته كه ی پیاویکی بێ عار و هیچ نه زانه، ژروز و دوو منداله كه ی به جێ ده هیلایت و پاره كه یان ده بات و هه لدیت، به لام ژروز ئیشیك ده دۆزیته وه و پێژ و حورمه تیك بۆ خو ی به یه كه وه ده نیته، كریكارێکی به حورمه ت ده چیته خوازبینی، ئه ویش ئه م خوازبینیه قه بوول ده كات و ژیان هه وسه ریتی پێك ده هین. بۆ چه ندین سال، خیزانه بچو كه كه یان به خو شحالییه وه ژیان ده به نه سه ر. ژروز مندالیکی تری ده بیته ئاوات و هیوا ساده كه ی كه ریکه ستنی جل شو ربیه ك بوو به دی دینیت تا هه وسه ری كویر (۲۴) كه سه قفسازه له كاتی ئیش كردندا به رده بیته وه و توانایی كار كرنی نامیتیت. خانه نشینی و نه خو شیهی كه ی كویر ماوه یه کی ژۆری خایاند ژروزی به ته واوه تی خه ربیکی چاودیری كردنی بوو، به لام كویر له و ماوه یه دا به ته مه لی و بیکاری رادیت و ده ست ده كات به خواردنی ئه لكول. گوزه رانی كاری ژروز تا ماوه یه ك هه ر به رده وامه، به لام هه وسه ره بێ غیره ت و كه مته ر خه مه كه ی ده سی دوا ئاخه ر گیرۆده ی ئه لكول ده بیته، هه رچی پوول و پاره كه ژروز پاشه كه وتی كردبوو ده دیات به ئاودا و كه سایه تی داده به زینی بۆ ژنیکی هه رزه و نه دار. كویر كه ئه لكول له هه په ی خسته وه، ژیان ی كو تاییه پیدیت و ژروزی به كه منداله كانی به جییان هیتستوه و خزم و قه وم

بهزاک

پوودا و گه لیکه سهرخوشکهر بوو که تهنانهت بیرکردنه وه لییشی بوی نهسته مه، بهلام هوسه ری شارل بۆقاری (۲۹) پیاوئیکی حالگیر بوو که ماندوونه ناسه به بی هیج بهرزه فریهک، له لادییه کی بچووی نورماندی (۳۰) خه ریکی کاریکی بی نرخ و هیوا نه به خشه. ئما (۳۱) که له دم دۆخه نارزه زایه خوشه ویستیکی کوتالفرۆش هه لده بیژیت، که له پروانگه ی نه وه وه ئما خوشه ویستیکه که هیج شتیکی زیاده ی له خوشه ویسته کانی پیشووتری نییه، بویه هه رکه ده سه ررداری ئما ده بیته ئما خوشه ویستیکی تر ده دۆزیته وه که تهنانهت که متر له وه ی پیشوو دلخوشکهره، له بهر نه وه ئما بو پرکردنه وه ی پیداو بیستییه سۆزاوییه کانی پیشووی ژیان، ده ست ده کات به هه له خه رچی، تا نه شوئنه ی قه رزدار ده بیته و بو نه وه ی مه جبور نه بی له بهرانه ر هوسه ره که یدا دان به م قه رزداریه دا بنیته که نه و تاقانه منداله که یانی تا سنووری تییشکان و هه ژاری بردوو، به خواردنی ئارستیک کوتایی به ژیان خوی دینیت.

دوو باره له و سه ری (رۆژه لاتی) نه وروپاشه وه، تۆلستوی، جورئیکی تر له م بابه ته ی له رۆمانی ئاناکارینا (۳۲) (۱۸۷۳-۱۸۷۷) خولقاندوو. ئه م رۆمانه ش ژنیکی سه رنجراکیش به خوینه ر ده ناسین، که ده بیته هوسه ری پیاوئیک که به دلی خوی نه بووه، نه وه ش وا ده کات هه ز و خولیا و که لکه له بو خوشه ویستی له ده روونی بمینیته وه. ئانا واده زانی گه یشتوو ته خوشه ویستی، له پیوه ندییه کی ناشه رعی تووشی شکست ده بیته و دهستی دواناخه ر، به تاقانه ریکه ی ده ریا زیوون له و دۆخه خه ریک ده بیته (خوی ده کاته ژیری شه مه نده فه ریکه وه). له خۆرا نییه ئه م دوو رۆمانه، ههروه ا (Cousin ۱۸۷۸) به رهه می ئسادۆ کۆئه ئیرۆس (۳۳) له پۆرتوغال، (La ۱۸۸۵-۱۸۸۴) و Regenata به رهه می ئالاس (۳۴) له ئسپانیا و Briest Effi (۱۸۹۵) به رهه می فونتتان (۳۵) له ئلمان، هه موو نه و ژنانه ی له م به رهه مانه دان، ژیانیا ن پیخ ناخوشه، نه ویش نه و ژنانه ی که ته نیا تاوانیا ن (بیخ تواناییه له هه لپژاردن و لیک جیا کردنه وه) و له نه نجامدا مه حکوومن به ته نیایی و که وتنه په راویزه وه، یان به شیوه یه کی توند په وانه ده ستیا ن داوه ته خو کۆشتن. وا مه زهنده ده کرتیت ریا لیسته کانی نه وروپا، له سه ر نه وه ریک که وتن بکه ونه شرۆفه کردنی ژیان ژنانی چینی

و که سوکاریشی لپی دووره په ریزن، له دوا لاپه ره کانی کتیبه که یدا له برسیته ی و هه ژاریدا ده مرئ. ئه م چیرۆکه له هه ر باریکه وه ژیانیکه ی ساده مان بو ده خاته روو که هیج پوودا وئیکی چاوه پروان نه کراو، سه رسوور هیننه ر، یان نه و جو ره پوودا وانه ی له تا هار دیدا (۲۷) هه بوو، نه ده بینرا. زولا بو گه یشتن به ریا لیزم هه ر له سه ره تا وه بریا ری خوی دابوو تا له هه ر پوودا وئیکی نه شیوا و (ناممکن) دووره په ریز بیت نه له ریکه ی سه رسوورمان کردنی خوینه ر، یان فریودانی، به لکو به نووسین له سه ر حه قیقه تیکه ی ساده، به بیخ پیداهه لگوتنی زیاده، خوینه ر ببا ته ناو قوولا ییه کانی چیرۆکه که وه. هه لبه ت که سانیک له پیش زولا وه هه بوون. نه و گوستاف فلویتری که بیست سال پیش نمونه ی «ژیان سادهی» له رۆمانی مادام بۆقاری (۲۸) (۱۸۷۵) پیشان دابوو. له م بواره وه به مامۆستای خوی ده زانی. قاره مانی چیرۆکی مادام بۆقاری که هه ر له کاتی مندالییه وه ته واوی ژیان له قوتابخانه بردبووه سه ر، تا نه و کاته ییش که ببوووه عازوه کچیک، له کیتلگه دووره دهسته که ی باوکی ژیان به سه ره ده برد بو ده ریا زیوون له م ژیا نه بی ره ونه ق و دووپاتییه، یه که مین پیاوئیک که هاته خوازیبنی، قه بوولی کرد. نه و شته ی نه و له م ژیا ن و دۆخه تازیهدا چاوه روانی ده کرد، جو ره ژیانیکه ی تازه و جیاواز و

مامناوهندی کۆمه‌لگه و سه‌رنه‌که‌وتنیان له پیکه‌یتانی ژبانی هاوسه‌ریتی و ئەم بابەتە بە ئاشکرا بکەنە پایە تراژیدی چاخی نۆزدهم. له ئینگلتەرا و ئەمریکا، تاراڤیه‌ک باسکردن لەسه‌ر وەها ناوهرۆکتیک نەشیاو و نەکرده بوو، مه‌گه‌ر ئەوه‌ی که هاردی به‌بلاوکردنه‌وه‌ی رۆمانی جودی گومناو (۳۶) له‌سالی ۱۸۹۵، په‌ی به‌م بابەتە برد و به‌هۆی هه‌لسوکه‌وتیکی نەشیاوانه‌که له‌گه‌ل ئەم کتیبه‌دا کرا ناومێد بوو و بریاریدا ئیدی رۆمان نەنووسیت.

ئەو له‌مپه‌ره‌ی له‌ به‌رده‌م ریا‌لیسته‌کاندا بوو، دروستکردنی جوژیک سه‌رنج‌راکێشان بۆ ئەم بابەتە یه‌ک ده‌س و ورکه‌رانه‌ بوو، ئەویش به‌بێ نەابردنه‌ به‌ر ئاماده‌کارییه‌ ده‌سکرده‌کانی وه‌کو ته‌علیق (۳۷)، ره‌مز و راز و شه‌وق و زه‌وق بوو، واته‌ هه‌ر ئەو ئاماده‌کاریانه‌ی پیشه‌روه‌انی ئەوان، به‌بێ هه‌یج دوودلییه‌ک، که‌لکیان لێ وه‌رگرتبوو. بۆ نمونه، ئسکات (۳۸) به‌شاردنه‌وه‌ی ئازادانه‌ی هه‌ندی‌ک له‌ که‌سه‌یبه‌تی رۆمانه‌کانی - وه‌کو که‌سه‌یبه‌تی رابرتن (۳۹) یاخی و پۆولێست له‌ رۆمانی (۱۸۱۸) *Heart of Midlothian the* که‌ له‌ دوانه‌نجام به‌ میرانگری سامانه‌کانی ئاستانتون (۴۰) له‌ ئاو ده‌ردی‌ت - چوارچێوه‌یه‌ک داده‌پێژیت تا خوێنه‌ره ئاماتۆره‌کان هه‌ولێ خوێندنه‌وه‌ی تا دوا لاپه‌ره‌ بده‌ن و هه‌قیقه‌تی بابەت‌که‌ هه‌ست پێ بکەن، هه‌روه‌ها له‌ رۆمانه‌کانی ئسکات، «پیداگری» یه‌کی تر هه‌یه‌ که‌ ده‌گه‌رپته‌وه‌ بۆ باووباپیران و ژبانی رابردووی ئەم، یان ئەو که‌سه‌یبه‌تی، ته‌واوی ئەم پیداگریانه‌، به‌ر له‌وه‌ی به‌ ورده‌کارییه‌وه‌ له‌ رینگه‌ی ئاماده‌کاری جوژاوجۆره‌وه‌ له‌ روانینی خوێنه‌ر شاردرابوو‌یه‌وه‌ ئاشکرا بوو. ئسکات یه‌کی‌ک له‌و رۆماننوسه‌ ده‌گمه‌نانه‌ی سه‌ده‌ی نۆزده‌م بوو که‌ به‌ره‌مه‌کانیان به‌ تاموچێژه‌وه‌ ده‌خوێندنه‌وه‌، ته‌نانه‌ت له‌ ته‌واوی ئەوروپا، هه‌ندی‌کات رۆمانتیکه‌کان و ریا‌لیسته‌ تازه‌کاره‌کانی وه‌کو به‌لزاک، لاساییان ده‌کرده‌وه‌. له‌ به‌ره‌مه‌ ده‌سپێکه‌کانی به‌لزاک نمونه‌گه‌لیکی جوژاوجۆر له‌ یاری ئاگایانه‌ به‌ هه‌ستی هه‌له‌هاوردنی خوێنه‌ر، بوونی هه‌یه‌ که‌ له‌ رینگه‌ی شاردنه‌وه‌یه‌کی هونه‌رمه‌ندانه‌ی زانیارییه‌ گرنه‌گه‌کان تا ئەو جیتکه‌یه‌ی که‌ پتی هه‌بووه‌ ئه‌نجام دراوه‌، بۆیه‌ ده‌بینین باباگۆریو ناسراوترین رۆمانی به‌لزاک، به‌ وه‌سفیکی لیکدانه‌وه‌یه‌ی - که‌ ویده‌چی له‌ رینگه‌ی خه‌ویتیکی ده‌سکرده‌وه‌ هانی خوێنه‌ر ده‌دات - سه‌باره‌ت به‌

پانسیونیکی (شوقه‌یه‌کی) تاییه‌ت له‌ پاریس، به‌ ناوی «پانسیون وکر» (۴۱) و دانیشتوانی جوژاوجۆری ئەم پانسیونه‌، ده‌ست پێده‌کات. هه‌لبه‌ت وه‌سفکردنی دانیشتوانی ئەم پانسیونه‌ سنوورداره‌ به‌وه‌ی چاودێریتیکی تیژبین، که‌ هه‌لگری زانیارییه‌کی ده‌روونی بیت په‌ی پێ ده‌بات، ته‌نانه‌ت له‌م قۆناغه‌ له‌ چیرۆکه‌که‌، سه‌رگه‌لیکی بچووک بوونی هه‌یه‌: له‌به‌رچی گۆریو که‌ چهند سال پێش هاتنه‌ ناو پانسیونه‌وه‌ و باشترین ژووره‌کانی هه‌لبژارد و شێوه‌ی جل پۆشین و خوارده‌مه‌نییه‌کانی به‌لگه‌ی سامانداري و ده‌وله‌مه‌ندی ئەو بوون، هه‌نوکه‌ ئەونده ده‌ست کورت و هه‌ژار بووه‌ که‌ له‌ بچووکترین و نه‌پۆرتترین ژووری ئەم پانسیونه‌ جێیان کردووته‌وه‌؟ له‌به‌رچی پیری و په‌که‌وته‌یی و هه‌ا زوو رووی تیکرد و له‌به‌رچی هه‌یشتاکه ژن و کچانی شیک پۆش و قیبت و قۆز که‌ له‌ هه‌ر باریکه‌وه‌ ریکویتیکی و بێ عه‌یبن سه‌ردانی گۆریو ده‌کەن؟ گۆریو له‌ وه‌لام به‌ پرسسیاره‌ بێ هه‌له‌یتانی و لیکدانه‌وه‌یه‌یه‌کانی دانیشتوانی تری پانسیونه‌که‌، ته‌نیا ده‌لی که‌ ئەوانه‌ کچی ئەون، به‌لام که‌س بڕوا به‌ و قسه‌یه‌ی ناکات و یه‌کی‌کی تر له‌ دانیشتوانی پانسیونه‌که‌، که‌ پیاویکی پێ له‌ سنح و هه‌یکه‌لییه‌ به‌ناوی وترن (۴۲) ئەم گریمانه‌ عه‌قلانییه‌ دینیته‌ ئاراوه‌ که‌ گۆریو، پیره‌پیاویکی خۆش گوزه‌رانه‌ که‌ خۆی له‌ هه‌مبه‌رژنه‌ جوانخاس و بێ ره‌حمه‌کان پێ ناگیرێ و ته‌واوی سامانی خۆی خه‌رجی ئەوه‌ کردووه‌ سه‌رنجی ئەوان بۆ لای خۆی رابکێشێ، بۆ ئەوه‌ی به‌های پێ بده‌ن. به‌ هه‌رحال، گریمانه‌ی وترن به‌ هه‌یج باریکدا وه‌لامی یه‌کلایی که‌ره‌وه به‌م پرسسیاره‌ نییه‌ و راستینیاک که‌ قوتابی به‌شی مافه‌ و سه‌ر به‌ خه‌یزانیکی خاوه‌ن که‌سه‌یبه‌تی و ناوداره‌ و له‌م پانسیونه‌ داده‌نیشن خه‌ریکی که‌شفکردنی سه‌ره‌کانی گۆریو ده‌بیت. پێ ده‌چێ گۆریو سالانی پیششو، له‌ رینگه‌ی دانووستانی دانه‌وتیله‌، سامانیکی زۆری پێکه‌وه‌ ناوه‌ و له‌ رینگه‌ی ته‌واوکردن و ده‌ستخستنی جه‌هه‌زییه‌یه‌کی زۆر بۆ دوو کچه‌که‌ی، توانیبووی یه‌کی‌ک له‌وان بدا به‌ خا‌نزاوه‌یه‌ک و ئەوی تریان بدا به‌ بانکداریکی ده‌وله‌مه‌ند، به‌لام ئاناستازی (۴۳) و دلفین (۴۴) که‌ هه‌ر له‌ سه‌ره‌تا‌کانی مندالییه‌وه‌ رها‌تیبوون به‌ خالی کردنی هه‌وه‌سه‌ زووتیپه‌ره‌کانیان درێژه‌یان به‌ پاره‌ کیتشانه‌وه‌ له‌ باوکیان دا‌بوو و ئەویان خستبووه‌ ئەو باره‌ ناله‌باره‌وه‌. ئەم رازه‌ تاییه‌ته‌، له‌ دوا‌ی تپه‌ره‌بوونی یه‌ک له‌ سی‌ی چیرۆکه‌که‌ بۆ خوێنه‌ر ده‌رده‌که‌ویت، به‌لام رازی وترن به‌

سه‌رپۆشراوی ده‌مییته‌وه. رابردوی ئه‌و گیتژکه‌ره و له ئاخری رۆمانه‌که‌دا ده‌رده‌که‌وێت که زیندانییه‌کی هه‌لاتوو بووه که پۆلیس هه‌ولێ داوه بیدۆزیتته‌وه.

هی‌لان‌ه‌وه‌ی خوێنهر له دردۆنگی، به مه‌به‌ستی هه‌ل‌خرا‌نی هه‌ستی کونج‌کۆلی، له دابه‌کانی ر‌ی‌الیزم نییه، هه‌روه‌ها که وترا، سه‌رچاوه‌که‌ی له لاسایی کردنه‌وه‌ی به‌ل‌زاک له ئی‌س‌س‌کاته‌وه‌ بووه، یان به هۆی ملۆدرام (٤٥) هه‌ویه که هه‌نوکه، ته‌نانه‌ت له کاتی نووسینی رۆمانی باباگۆریو له‌وپه‌ری خۆشه‌ویستیدا بوو. به‌ل‌زاک له به‌ره‌مه‌کانی دواتری، که‌م‌تر له‌م لایه‌نه که‌ل‌کی وهرگرت و له باتی ئه‌و، له تواناییه‌کانی خۆی بۆ خول‌فاندنی که‌سایه‌تی به‌توانست که‌ه‌وتبوونه داو‌و‌چنگی هه‌وا نه‌فسانییه‌کانه‌وه که‌ل‌کی وهرگرت. هه‌ر به‌و ش‌ب‌وه‌یه‌ی گۆریو به‌هۆی خۆشه‌ویستییه‌کی له ر‌ا‌ده‌به‌ده‌ر و کۆنترۆل نه‌کراو که به‌رانبه‌ر به‌کچه‌کانی هه‌یبوو و به‌خه‌رج کردنی ته‌واوی سامانه‌که‌ی، له هیتز ده‌که‌وێت، که‌سایه‌تییه‌کانی تری «تاک مه‌جنوونی» (٤٦) به‌ل‌زاک (ئه‌و سفه‌ته‌ی له سه‌ر ئه‌و که‌سایه‌تیانه دایانناوه) هه‌ر به‌و ش‌ب‌وه‌یه‌ی خۆیان ده‌دنه‌ ده‌ست هه‌وا نه‌فسانییه‌ زاله‌کان، هه‌واگه‌لیتی نه‌فسانی که قووتیان ده‌دات و له دوا‌ئه‌نجام له ناویان ده‌بات: وه‌کو خست سه‌باره‌ت به‌ باوکی ئۆزنی گرانده (٤٧)، لیکۆلینه‌وه زانستییه‌کان له رۆمانی La Recherche de LI- Absolu، کۆکردنه‌وه‌ی خه‌زنه‌ هونه‌رییه‌کان له رۆمانی کوری پوره‌پونز (٤٨) فره‌خ‌وازییه‌کی ره‌گه‌زی له‌ر‌ا‌ده‌به‌ده‌ر که تا پله‌ی حه‌زی جووت بوون له‌گه‌ل مندالان به‌ره‌و پیتز ده‌روات، یان به‌ ته‌واوی ده‌سه‌لات‌خ‌وازی له رۆمانی La Rabouilleuse، به‌لام ئه‌م مندالانه‌ی خه‌یالی به‌ل‌زاک، به‌له‌به‌رچا‌و‌گرتنی ئه‌وه‌ی ب‌ه‌یچ گومانییک له‌ لایه‌نی کارتیکه‌ری له‌سه‌ر خوێنهر به‌توانان، به‌ ده‌گه‌من ده‌توانین که‌سایه‌تییه‌ خول‌قا‌وه‌کان له‌ جو‌ری ر‌ی‌الیستی دابنیتین. که‌سایه‌تییه‌کانی رۆمانه‌کانی فلویتر، تۆلستۆی، زۆلا و نووسه‌رانی تری دوا‌دا‌کانی سه‌ده‌ی نۆزده‌م، له هه‌موو لایه‌نیکه‌وه «خه‌ل‌کانیکن له خودی ئیمه» و هه‌لبه‌ت ئه‌مه به‌و مانایه نییه که ئیمه هه‌لسوکه‌وته‌کانی خۆمان له‌ رووی زۆره‌ملی و ه‌کو هه‌لسوکه‌وته‌کانی ئه‌وان ده‌زانین، به‌ل‌کو ته‌نیا ئه‌و شته‌ی ده‌بیته هۆی ئه‌وه‌ی به‌و جو‌ره هه‌لسوکه‌وت بکه‌ن به‌ باشی ده‌رک پ‌ی‌ ده‌که‌ین. ئه‌م که‌سایه‌تیانه ه‌یچ کات دژ‌ه‌با و نین (هۆی ئه‌وه‌ی ره‌خنه‌گه‌ران له ناوزه‌د ک‌ردنی

ده‌سه‌تۆی‌س‌س‌کی (٥٠) به واقیعه‌گه‌را، دوودلن به دل‌ن‌یاییه‌وه ئه‌وه‌یه که قاره‌مانه‌کانی هه‌ر چوار رۆمانه گه‌وره‌که‌ی، که‌سایه‌تیگه‌لیتی ناسروشتین، هه‌ر بۆیه به ش‌ب‌وه‌ی گشتی، چاره‌نووسیان به ه‌یچ ش‌ب‌وه‌یه‌ک دژ‌ه‌با و نییه. له باتی که‌سایه‌تی سورل ستاندال - که نمونه‌ی خۆی له ناپلیۆن جیگه‌ر کردوو و له راستیدا له کیت‌ر‌کی بۆ گه‌یشتن به ئاستی سه‌ره‌وه‌ی کۆمه‌ل سه‌رکه‌وتوو بووه، به‌لام به‌ر له کۆتایی ه‌ینانی رۆمانه‌که‌ پ‌ی‌ی له به‌ره‌ی خۆی در‌ب‌ب‌تر ده‌کاته‌وه، له کل‌یسه‌یه‌ک گولله‌ ده‌گرتیه‌ خۆشه‌ویستی پ‌یش‌ووی و به‌هۆی ئه‌م کاره‌ی، سه‌ری به گ‌ی‌وت‌ین لی ده‌که‌نه‌وه - ئیمه به‌ گ‌ریانه‌یه‌کی زۆرت‌ره‌وه له‌گه‌ل مرۆقی‌کی ره‌زبل و به‌به‌ختی وه‌کو ژۆرژ دوروی (٥١) له رۆمانی کوره‌ جوانکیله (٥٢) ی موپاسان (٥٣) رووبه‌روو ده‌بینه‌وه که به‌ که‌ل‌ک وهرگرتن له جوانکیله‌ی سه‌رنج‌راک‌یشی، ده‌روویه‌ک له جیهانی رۆژنامه‌نووسی ده‌کاته‌وه و له کۆتایی رۆمانه‌که‌شدا له‌گه‌ل کچه‌ خاوه‌ن ئیمت‌یازتیکی ده‌وله‌م‌ندی یه‌کیک له رۆژنامه‌کان ژبانی ه‌ا‌وسه‌ر‌یتی پ‌یک د‌ن‌یت. رۆمانی سووروره‌شی ستاندال، ه‌ا‌وکات که لیوان لیوه له روانگه‌گه‌لیتی روون و ره‌خنه‌گرانه‌ی کۆمه‌لایه‌تی، گه‌ل‌له‌یه‌کی خه‌یال‌ا‌وییه، به‌لام له هه‌ندی ش‌و‌ینی رۆمانی کوره‌ جوانکیله‌ی موپاسان، واقیعی د‌یت‌ه‌ پ‌یش‌ چ‌ا‌و و تا‌ق‌م‌ی‌ک دوور‌و‌و که به‌ کۆناوی «لاوانی ده‌سه‌لات‌خ‌وازان» (٥٤) له‌سه‌ر ناون، هه‌نوکه له دوا‌ی ت‌ی‌به‌راندنی سه‌ده‌یه‌ک بوونیان هه‌یه.

ئه‌و شته‌ی بۆیه‌که‌مین جار فلویتر، هه‌روه‌ها جیگه‌ره‌کانی، وه‌کو جیگه‌ریک له باتی ملۆدرام و ته‌علیق و که‌سایه‌تیگه‌لیتی سه‌رووتر له ژبان له ئه‌ده‌بیات ناساندنیان، به‌رانبه‌ره له‌گه‌ل ئه‌و شته‌ی، فه‌یله‌سووفه‌کانی جه‌بری (٥٥) پ‌ی‌ ده‌ل‌ین. هه‌ر هه‌له‌شه‌یه‌ک ئه‌ما بۆقاری ئه‌نجامی ده‌دا، سه‌رچاوه‌که‌ی له‌و دۆخه‌ بوو که ئه‌وی لی باره‌تابوو و پ‌وح‌یه‌تییک که‌ سروشت پ‌ی‌ی به‌خش‌ی‌بوو. فلویتر، ته‌واوی وهرزی شه‌شه‌می رۆمانی مادام بۆقاری بۆ باس کردن له‌سه‌ر قۆناغی خویندنگه‌ و با‌لق بوونی ئه‌ما ته‌رخان کردوو و پ‌ی‌دا‌گه‌ره له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی به‌ چ ش‌ب‌وه‌یه‌ک خویندنه‌وه‌ی رۆمانگه‌لی گچکه‌ی رۆمانتییک، خه‌یالی ژبانیکی پ‌ر له‌ خۆشی و عه‌ودال بوون و شوینکه‌وتنی رووداوگه‌لی مه‌ترسیدار و سه‌رس‌پ‌ه‌ینه‌ر و نامۆی لا روواند به‌هۆی خو‌وخ‌ده‌ی خه‌یال‌په‌روه‌ری، چاره‌نووسی خۆی وه‌ها ره‌قه‌م

دا. ئما له گه‌ل پزىشكىكى گوندى و ساويلكه ژيانى هاوسه‌رېتى پېكهيتنا، له حالتيكدا ئه‌و به ته‌واوى كاتى خۆى بۆ ژيانىكى به‌خته‌وهر له‌گه‌ل هاوسه‌ره‌كه‌ى ته‌رخان كرده‌بوو نه‌يده‌توانى هه‌ل‌خزانه‌ ره‌گه‌زى و سه‌زه ماددييه‌كانى كه‌ ئاوات و هيوای ئما بوو به‌دى بېنىت، هه‌ر بۆيه ئما بۆ دامرکاندى ئه‌و هه‌ل‌خزانه‌ ره‌گه‌زىانه به‌ره‌و پېوه‌ندى ناره‌وا په‌لكيش كرا و جوهره ژيانىكى له‌گه‌ل هه‌له‌خه‌رجى گرتبه‌هر و ئيمه له پيشدا ده‌مانزانى ته‌واوى ئه‌م رووداوانه چۆن كۆتايى پى ديت. سه‌بارهت به ئما و شېوه‌ى ژيانى، ده‌توانين هه‌موو شتيك به‌ گه‌رانه‌وه بۆ رابردووى ليك بده‌ينه‌وه و هۆكه‌يمان بۆ روون بېسته‌وه. وا دهرده‌كه‌وى ته‌واوى چيروكه‌كه له‌پيشدا دارپژراوه، به‌و شېوه‌يه‌ى هاردى له لايهن «سه‌رۆكى نه‌دۆراوه‌كان» له دوايين لاپه‌ره‌ى رۆمانى تس (٥٧) (١٩٨١) باسى ده‌كات كه‌ ئه‌و «يارى» خۆى له‌گه‌ل قاره‌مانى نازاركيشاوى چيروكه‌كه به‌ كۆتايى گه‌ياند. ئه‌و كاته‌ى ئما به‌هۆى ئيش و نازارتيكى زۆره‌وه كه‌ له گيانه‌لا‌دا بوو، وا ده‌زانين ئه‌م چيروكه‌كه ده‌بى ودها كۆتايى پى بېت: له حالتيكدا چيروكى تس نه‌وه‌نده خالى گۆران و هه‌لگه‌راني تيدايه كه‌ نه‌گه‌ر رووداوه‌كان به‌هۆى به‌خت و شانسه‌وه به‌ره‌و رېگه‌يه‌كى تر بچووبايه، ئه‌و هېچ كات خۆشه‌ويسته‌كه‌ى خۆى نه‌ده‌دايه به‌ر چه‌قۆ و به‌ دلنيايييه‌وه په‌تى سېداره كۆتايى به‌ ژيانى نه‌ده‌هيتنا.

زۆريه‌ى بابته‌ه باسكراوه‌كانى سه‌ره‌وه ده‌توانن سه‌بارهت به‌ كه‌سايه‌تى ژروزيش له رۆمانى LI-Assommoir يه‌ك بگرنه‌وه، كه‌سايه‌تسيه‌ك كه‌ له واقيعدا هه‌مان ئما بۆقارييه، به‌لام له چيني كريتكار، هه‌رچه‌ند ده‌بى بلتېين كه‌وتنه‌ خواره‌وه‌ى ژروز، نه‌ك به‌هۆى شيوازى په‌روه‌رده‌كردن و كه‌موكۆرى له دريژده‌دان به‌ خويندن بوو، به‌لكو هۆكه‌ى له‌و ژيانه‌دا بوو كه‌ له ناوچه ده‌ست نه‌رۆيشت و هه‌ژار و پيس و پۆخل و فره نيشته‌جيكاندا به‌سه‌ريان ده‌برد. كه‌ كۆمه‌له‌ خه‌لكانىكى ناله‌بار و نازاوه‌چى كه‌ له هه‌ندى جيتگه‌ى ئه‌و ناوچه‌يه نيشته‌جيين. بۆنى گرندى هه‌رزان - كه‌ كريتكاره‌كان جه‌وه‌هه‌رى گوگردى پى ده‌لېن - بۆنه‌كه‌ى له ته‌واوى ئه‌م كتيبه‌دا په‌نگى خواردووه‌ته‌وه، به‌م هۆيه‌شه‌كه زۆلا ناوى LI-Assommoir له كتيبه‌كه‌ى ناوه، له‌و سه‌رده‌مه‌دا ئه‌م زاراوه‌يه له ناو خه‌لكى به‌هوى هه‌بوو، بۆ ئه‌و شته‌ى له ئينگليزى كۆشكى جينيان پى ده‌گوت. به‌ چاوپۆشى كردن له‌وه‌ى هۆگه‌لى پالپيوه‌نه‌ر، وه‌كو ژينگه،

په‌روه‌رده، يان تيكه‌له‌يه‌ك له هه‌ردوويان بېت، ئه‌م فۆرمۆله سه‌بارهت به‌ ژياننامه‌گه‌لى چيروكى له‌و ته‌رزه‌ى كه‌ له به‌ره‌مه‌كانى دوو رۆماننووسى ناوبراوى فه‌ره‌نسه‌وى و رۆماننووسگه‌لى تر كه‌ پيشتر باسمان له‌سه‌ر كردوون، به‌ ته‌واوه‌تى سه‌لمينه‌رى ئه‌م وته‌يه بووه، به‌لام ته‌واوى رۆمانه ريباليستسيه‌كان به‌م جوهره نين. ژرمينال (٥٨) (١٨٨٥) كه‌ هه‌نووكه ده‌شيت به‌ يه‌كيك له شاكاره‌كانى زۆلا بژميردريت، ته‌نيا يه‌ك دوو سالتيك له ژيان و به‌سه‌ره‌اتى كريتكاره‌كانى مه‌عه‌ده‌نيك له باكوورى فه‌ره‌نساى له‌خۆ گرتووه و له‌سه‌ر رووداوه‌گه‌ليكه كه‌ له ئه‌نجامدا مانگرتنى كريتكاره‌كانى به‌ دواوه‌يه. هۆى مانگرتنيان به‌ده‌ختى و نه‌هامه‌تيگه‌ليكه كه‌ له‌وه سه‌رچاوه‌ى گرت و ئه‌و توندوتيبه‌يه‌ى كه‌ ئه‌م مانگرتنه به‌ر له دوا پشيوى بووه هۆى روودانى. لي‌ره‌دا جه‌بر رۆليكى جياواز ده‌گيرت. زۆلا ئه‌وه‌ى له‌م كاره مه‌به‌ستى بووه باسى بكات، هه‌را و نازاوه‌گه‌ليكى كۆمه‌لايه‌تى له‌م جوهره بوو، له هه‌لومه‌رجى پيشه‌يه‌ى و ئابوورى ئه‌وكات، له‌سه‌ر هه‌مان نمونه روو ده‌دات كه‌ زۆلا ده‌بخاته روو. ئه‌م كتيبه ده‌يتوانى بابته‌تيكى ئابوورى وشكى لى به‌ره‌م بېت، به‌لام زۆلا به‌ هه‌لخه‌رانى هاوخه‌مى خويته‌ر له‌گه‌ل تاك به تاكى مه‌عه‌ده‌نچيه‌كان و هاوسه‌ره‌كانيان و منداله‌كانيان و به پيشاندانى ده‌ركيكى رېته‌يه‌ى له دۆخى دژواری به‌رپوه‌به‌رايه‌تى كه‌ له‌نيوان هه‌را و نازاوه‌ى دوولايه‌نه‌ى كريتكاره‌كان و خاوه‌ن كاره‌كان تيبى كه‌وتبوو، له دوا ئه‌نجامدا سه‌ركه‌وتوو ده‌بېت تا هه‌زى ئينسانيه‌ى خۆى، بۆ خسته‌ن رووى ئه‌و دۆخه‌ى بووه‌ته هۆى مانگرتنى كريتكاره‌كان بخاته روو، له كۆتاييدا ده‌بينين هه‌ردوو چينه‌كه، قوربانى ده‌ستى رژميردريت كه‌ كاتى رووخانى، يان لانى كه‌م چاكسازيه‌كى بنچينه‌يه‌ى گه‌يشتوه.

له‌وانه‌يه ژرمينال نمونه‌يه‌كى راديكال بېت له‌وه‌ى كه‌ نووسه‌رانى ريباليستسى تا چ راده‌يه‌ك ده‌توانن له به‌ره‌مه‌كانى خوياندا بيه‌رژينه‌ سه‌ر بابته‌ه زۆر گرنگه كۆمه‌لايه‌تى - ئابووريه‌كان. به‌بى ئه‌وه‌ى له بازنه و چه‌قى ئه‌و شته‌ى پييان ده‌سپيردريت هه‌نگاوتيك ئه‌ولاتر بړۆن و سيمى چاكسازتيكى كۆمه‌لايه‌تى بگرنه‌ خويان. به‌ له‌به‌رچاوه‌گرتنى (١٨٥٤)، يان مالى ياسامه‌ند (٦٠) (١٨٥٣) به‌ره‌مى ديكنز، بۆمان روون ده‌بېته‌وه نووسه‌رانى رېپه‌وى ريباليزم له‌م رېچكه‌يه لايان ده‌دا و له‌م لايه‌نه‌وه خويان به‌ به‌رپرس نه‌ده‌زانى كه‌ بابته‌تيكى زۆر وه‌ستا و هه‌لبژيرن، ده‌بېت ئه‌وه بلتيين

دوائه نجام له کۆتاییه کانی دهییه ۱۸۹۰ زایینی، زؤلا به ئەنقەست ئەم پرتپوهی هەلبژارد و به یارمەتی قەلەمەکە، نەک تەنیا لایەنە ناشیرین و کیشەدارەکانی سەردەمی خۆی لیکدايهوه، بەلکو پێگە چاره‌کەشی دەخستە روو. بەم مێتودە زانایانە دابونەریتی ریبالیستی له ولاتەکە خۆی وەلا دەنیت که به بەردهوامی له‌گەڵ دەرکەوتنی ئاشکرای چاکسازی کۆمەلایەتی یه‌کانگیر نەدەبوون. لێره‌دا له‌گەڵ بنه‌ماگەلیکی بنچینه‌یی جیاواز سەبارەت به هاتنه ئارای بیروباوه‌ری نووسەر له به‌ره‌مه‌کانیدا رووبه‌روو ده‌بینه‌وه که رۆماننوسه‌کانی کیشوه‌ری ئەوروپا و ئینگلتەرا و ئەمریکا کردبوویانە کاکلی به‌ره‌مه‌کانیان. ستانداڵ له رۆمانی سووروپەشدا له‌و پروایه‌دا بوو ئەوهی خۆی به «کەسیکی شۆرشگێی» ناوی دەبات، بخاتە روو و سیما و نیگاری بۆ بکیشیت. ژولین دەسه‌لاتخواریکی له‌ روو نەچوو که بۆ لاپردنی ئەو له‌مپه‌رانە بوو ته‌هۆی جوێ بوونه‌وهی له‌ ده‌وله‌مه‌نده‌کان، که هەم بێزاره‌ لی‌یان و هەمیش تا راده‌یه‌ک به‌خیلیان پێ دەبات ئاماده‌ی ئەنجامدانی هەر جووره‌ کردیه‌کی هێلنج هینەری ئەخلاق، یان نا ئەخلاقیه، به‌لام رای نووسه‌ری ئەم رۆمانه‌ به‌رانبه‌ر به‌ ژولین شتیکی ئاشکرا و دیار نییه (له‌ حالیکدا له‌ رۆمانی Vanity Fair (61) باوه‌ری بێژەر له‌سه‌ر بکی شارپ (۶۲) که‌ که‌سایه‌تی تا راده‌یه‌ک له‌ ژولین ده‌چیت - شتیکی پۆشنه) و دادوه‌ری کردنی خوینەر له‌سه‌ر ژولین تەنیا گرتدراوه‌ به‌و شتانه‌ی لای خوینەر به‌های هه‌یه. لانی که‌م ده‌توانین بلتین ئاماژه‌کانی خوینەر له‌م باره‌یه‌وه‌ ته‌ماوییه، ته‌نانه‌ت ئەو کاته‌ی ستانداڵ کرده‌وه‌ی ژولین به‌ ئاشکرا مه‌حکووم ده‌کات، خوینەر هیچ کات ناتوانیت دلنیا بیت که ئەم سه‌ختگرییه‌ گالته‌جارانه‌ نییه. هەر ئەم باسه، له‌ رۆمانه‌کانی به‌لزاکیشدا خۆی ده‌ده‌خات. کۆمه‌لیکی زۆر که‌م له‌ به‌ره‌مه‌کانی ده‌کری به‌ قالبی وتاری کۆمه‌لایه‌تی ناو ببردیت، به‌لام له‌ باشترین رۆمانه‌کانی ئەو، به‌ پشتگوێ خستنی ئەوه‌ی که‌ کام بابەت و گرفتگه‌لی کۆمه‌لایه‌تی، یان ئەخلاق دیته‌ ئاراوه، هیچ کات خوینەر به‌ره‌و روانینی نووسه‌ره‌که‌ی په‌لکیش ناکریت. له‌ راستیدا، به‌لزاک به‌ شیوه‌ی نه‌یتی، بیرو پروا سیاسیه‌ دواکه‌وتوه‌کانی خۆی دەر ده‌خات. ئەوه‌ی لێره‌دا سه‌رسووپه‌ینه‌ره، ئەنگلس (۶۳) و له‌ دوا‌ی ئەویش لۆکاچ (۶۴) که‌ هه‌ردووکیان مارکسیست بوون،

لیکدانه‌وه‌ی به‌لزاک له‌ کۆمه‌لگه‌ی سەردەمی خۆی زۆر به‌ رۆشن‌بیرانه‌تر له‌ هەر نووسه‌ریکی تر له‌ چاخی نۆزده‌م ده‌زانن، هەرچه‌ند روانینی به‌لزاک به‌ روانینیکی نارۆشن‌بینانه‌ ناو ده‌بن.

ئەو رۆماننوسه‌ی که‌ به‌ره‌مه‌کانی به‌ جوړیکی ئاشکرا و روون پیشانده‌ری بێ لایه‌نی ئەخلاق باو له‌ ناو هه‌موو ریبالیسته‌کانی فه‌ره‌نسا، به‌ بێ دوودلی که‌سیک نییه‌ مه‌گه‌ر فلویتر. یه‌که‌م‌ین رۆمانی بلاوکراوه‌ی ئەو، یانی مادام بۆقاری ده‌شیته‌ به‌ ره‌خنه‌گرتن له‌ دامه‌زراوه‌ی خێزان، به‌و شیوه‌یه‌ی له‌نیوان چینه‌ سه‌رنه‌که‌وتوه‌کانی کۆمه‌لگه‌، به‌ تاییه‌ت له‌ ده‌قه‌ره‌ شاربه‌ دووره‌ ده‌سته‌کانی فه‌ره‌نسا بوونی هه‌بوو، به‌ هه‌له‌ وه‌رگیرن. ئما شوو ده‌کات تا له‌ زه‌وی و زاوه‌ دووره‌ده‌سته‌کانی باوکی رزگاری بیت، به‌لام له‌ دوا‌ی شووکردنی بۆی ده‌رده‌که‌ویت که‌ هیچ سه‌رگه‌رمیه‌کی نییه. خزمه‌تکار ئیشه‌کانی ماله‌وه‌ی بۆ ئەنجام ده‌دات، منداله‌که‌ی مایه‌ی دلشکانی ئەوه‌ و ده‌یپیتیه‌ خزمه‌تکارێک، هاوسه‌ری ته‌واوی رۆژ له‌ ده‌ره‌وه‌ی ماله‌ به‌سه‌ر ده‌بات و ئەو کاته‌ش ده‌گه‌ریته‌وه‌ بۆ ماله‌، له‌سه‌ر میزی خواردنه‌که‌ خه‌وی لێ ده‌که‌ویت؛ سه‌رگه‌رمی گه‌لیکی وه‌کو کۆری شای و سه‌ما و شانۆ ئەوه‌نده‌ نااساییه‌ که‌ له‌ واقیعه‌دا به‌ ده‌گه‌من روو ده‌دات و به‌ گه‌شتوگوزاری رۆژانه‌ ناژمیردریت. ئما توانایی به‌ شیوه‌یه‌کی تاقت پرووکتین له‌ ده‌ست داوه‌ و ئەو ژیانیه‌ی که‌ بۆی ماوه‌ته‌وه‌ وه‌کو پێگه‌یه‌کی پر له‌ هه‌وراز و نشیو و به‌رده‌لان و ته‌نگه‌به‌ر چاوی لێ ده‌کات که‌ هیچ که‌لگه‌ و کلاورۆچنه‌یه‌ک که‌ بتوانی ئەو به‌ره‌و ئەو باخه‌ سیه‌راوییه‌ی له‌ زه‌ینی خۆیدا خولقاندبووی رینوتینی بکات له‌ ئارادا نه‌بوو. رودۆلف (۶۵)، دوکانداریکی گه‌ره‌که‌که‌یان، له‌وکاته‌وه‌ ئاشنایه‌تی له‌گه‌ڵ ئما ده‌ست پێده‌کات که‌ چه‌ز و ئیشتیای ئما بۆ گه‌رالی و کونجکۆلی، تا راده‌یه‌ک هیواپراوی کردوه، هەر بۆیه به‌بێ هیچ دوودلییه‌ک له‌ هه‌مه‌به‌ر خواسته‌کانی رودۆلف کۆل ده‌دات. له‌ راستیدا ئما چیژپه‌رست و کرده‌خراپ نییه و وا دیته‌ پێش چاو ئەو دۆخه‌ هیزپر و تاقت پرووکتینه، زه‌ماوه‌ند و ژبانی هاوسه‌ریتی به‌سه‌ریان سه‌پاندوه و وه‌ها مرۆقیکیان پێگه‌یانده‌وه.

بەم حاله‌شوه‌ رۆمانی مادام بۆقاری، به‌ به‌راورد له‌گه‌ڵ ئاناکارنیا، رۆمانیک نییه‌ که‌ به‌ رۆمانیکی ره‌خنه‌گر له‌ ژبانی هاوسه‌ریتی بزاین، له‌ حالیکدا دامه‌زراوه‌ی خێزان له‌ رۆمانی ئاناکارنیا له‌ قالب و زه‌رفی لیتوتیژینه‌وه‌ له‌

سځۍ که سایه تی جی اواز لیکدراوه ته وه: یه کم: نابلونسکی (۶۶) که برده و ام خیانهت دهکات، به لام هاوسه ری بو مانه وهی سیما و رواله تی ژیانیان، پیوه ندیبه ناشه رعیه کانی نه و له بهرچا و ناگریت؛ دووهم، نانا که نه ویش پیوه ندی ناشه رعی هیه و جی اوازیسی له گهل نما له وه دایه که هاوسه ره که ی زیاتر له نانا به ها به کاره که ی ددات نانا تا قانه مندالیک کی هیه که زور زور خویشی ده ویت و ده پیه رستی (سریوژا) (۶۷) کوره گچکه که ی نانا، زیره ک و به بیر و هوشه، به لام برت (۶۸)، کچه که ی نما، مندالیک کی نووزن و قووزه قووز که ره؛ سیپیه، سه بارهت به کونستانین (۶۹) که به له بهرچا و گرتنی ره تکرده وهی خوشه و بیستییه که به به رانه به که یتی (۶۷) هیه تی کول نادات و له سهر داوا که ی خو ی سووره و پیداگری دهکات و له نه نجامدا که یتی هم خوشه و بیستییه ی نه و قه بوول دهکات و سهر که وتنی هم هاوسه ریتییه به راده یه که، ژن و پیاوکی ژیر و به ناوه ز په سه ندیانه و چاوه روانیانه. روانگه ته ماوییه کانی تولستوی له هم بهر دامه زراوه ی خیزان ده توانین به روونی بهم سځۍ فاکته هه لبسه نگینین. له حالیکدا ناتوانین به په نابردنه بهر رومانی مادام بو قاری روانگه ی فلویتر بخه ینه بهر دادوه ری و هه لبسه نگانده وه. فلویتر پیشانی ددات که نما به هیچ خو شبه ختییه کی پایه دار له پیوه ندیبه کانی ناگات. له ته یه کی به ناویانگی، له باره ی نماوه، له دوا ی دووه مین پیوه ندی ناشه رعی، وه ها ده لیت: «نما له پیوه ندی ناشه رعی، ته واوی به ربادی له نوپوه دهسکه وت» (به شی سیپیه، وهرزی شه شه م) له لایه کی تر، فلویتر له دوا ی یه که مین نه زمونی فریوده رانه ی نما، له دوا ی گه رانه وهی له دارستان و سواربییه بی نه نجامه که ی له گهل رودلف، گورانکاری له سیما و له خو ده رچوونی نما وینه ده کیشیت. نیمه نما له کاتیکدا ده بینین که له ناوینه که ماتی خو ی بووه و له گورانکاری روومهت و روخساری له سهر سورماندایه و له ژیری لیوه وه وه ها ده لیت: «من تا قانه خو شه و بیستییم هیه! تا قانه خو شه و بیستییم!» (به شی دووهم، وهرزی نو یه م) به جو رتیک له م بابه ته وه که یف خو شه و شاگه شکه ده یگریت نیژی بالق بوونیک کی دوو باره ی به سهر دا تیپه ر ده بیت. له حالیکدا تولستوی، نانا ی له دوا ی یه که مین نه زمونی هاوشیوه له گوشه نیگایه که وه پیشان ددها، که له بهر شهرم و حه یا، وهمل نه ژنوکانی که وتووه و ته نیا

شتیک، لپی وه ناگا بیت نه وه یه که هه نوکه «ژنیکی تاوانکاره». کام له م دوو دیه نه ده توانین به ریالیستیت دابینین؟ هه لبهت وه لامدان وه بهم پرسیاره شتیک کی نه شیواوه و نه کرده یه، له بهر نه وه ی نانا ژنیکی جی اواز له نما یه و رومانیک نابیتته فاکتیک کی پته و بو دادوه ریبه نه خلاقیه هه مه کییه کان، به لام هیچ شتیک ناتوانیت رومانووس له دهرخستنی شراوه ی دادوه ریبه کانی (چ هم دادوه ریبه هه لگری پیکهاته یه کی نه خلاق ی بیت چ پیکهاته یه کی کومه لایه تی) له کاتی گترانه وه دا بیبه ری بکات. رومانووسه کانی سهرده می فیکتوریا، ناشکرا، هه ندیک کی تر وه کو جین ناستین (۷۱) له رسته ی ده سپیک کی رومانی لووتبه رز و له خو یایی (۷۲) (۱۸۱۳)، به بیر گالته نامیتز و زور ناسکی خو ی له سهر هم بابه ته دده وان. له زوریه ی سهرده ی نو زده م و دواتریش، نه و رومانووسانه ی له سهر بنه مای نه ریتی نینگلته را چیروکیان دهنووسی، هیچ کات بو دهر برینی رایه کی گشتی، یان تاییهت سه بارهت به دیه نگه لی جو رواجو زور، که سایه تی، یان نه و رووداوه ی له چیروکه کانیان وه سفیان ده کرد، گومانیکیان لا دروست نه ده بوو. ههر به و شیوه یه ی نه ند ری ژید (۷۳) وتوویه تی، رومان که «بی یاساترین» شکل ی نه ده بییه، هیچ یاسایه ک هه لئاگریت، هه روه ها که سیک ناتوانیت به پوختی له م شیوازه گله یی بکات؛ ته نیا ده کریت له و لایه نه وه گله و گازنده ی بکه ین که نه و کاته ی دهنگی نووسه ر له رومانه که یدا به رجه سته ده بیته وه نه گهر خوینهر وته کانی نه و به هه له، یان بیرکورتی بداته قه له م، له وانه یه نه توانیت به میتوده وه شوینی ره وتی رووداوه کان بکه ویت و (له م بابه ته وه) ته نانهت تووره ش بیت. له وانه یه ههر به و هه یه وه بیت که نه ریتی ریالیزم له کیشوه ری نه وروپا به تاییهت ولاته لاتین زمانه کانی، به گشتی له گهل نه ریتی ریالیزم له نینگلته را جی اوازی هه یه. له وانه یه ده ست تیوه ردانی نووسه ر تا راده یه ک گرتدراو به ره وشتی پروتستان بیت که چیروکیان به شه رتیک که نه گهر کات ناکاتیک دهنگی بیتره ده کی بهرگزی نه که ویت، به سهرگه رمیبه کی بی که لک ناوزه دی ده که ن.

له بهر هه مه کانی ریالیسته کانی کیشوه ری نه وروپا، به تاییهت له دوا ی نیوه ی چاخی نو زده م، ته نیا ریگه ی ناگادار بوون له تیوه گلانی بیتره، شیوازی نووسینه که یانه. فلویتریش ماوه یه ک دوا ی بلا وکرده وه ی مادام بو قاری،

له نامیلکه یه که بۆ یه کئی له هاوړتیکانی نووسیبووی، ده بیژنی: «یه کیتک لهو بابه تانهی که من پروام پیپیه تی نه وه یه که نووسه ر نابی خوئی له بهر هه مه که ی پیشان بدات. هونه ر مه ند هه ر به و جوړه ی خواوهند به شیوه ی نادیار و له هه مان کاتدا وه کو تواناییه کی ره ها له ناو نه فریندراوه کان بوونی هه یه له بهر هه مه که ی به شداری هه بیټ. ده بیټ به شداری هونه ر مه ند له هه موو شوئینیکی بهر هه مه که یدا هه ست پی بکه یین، به لام هیچ کات نه بیینین.» (وه رگیرو له کتیبی، ۱۹۵۹ Allott، لاپه ری ۲۷۱) فلویټر زور به که می له سه ر هه لسوکه وتی که سایه تیپیه کانی چیرۆکه که ی راسته وخو به م حاله وه قسه ده کات، نه گه ر بهر هه مه که ی به وردی و سه رنج هه وه بخوئینه وه ده توانین دادوه ریبه کانی نه و له و له حنه گالته نامیزه ی هه ست پی بکه یین که بیروه هه ست و سوژی که سایه تیپیه کانی تیدا تو مار کردوه. بۆ نمونه له دوا برگی به شیکی تاراده یه که غه نایی که خو شحالیپه کانی شارل بو قاری له سه ره تاکانی ژبانی هاوسه ریټیبیان نه و کاته ی به سواری نه سپه وه، له بهر تیشکی هه تاوی بهر به بیان که به ره و شوئینی کاره که ی ده روات وه سف ده کات، بیژر ده بیژنی که شارل «وه کو نه و که سانه ی له دوا ی خوار دنی ئیواره، هیشتا تامی نه و کارگی که خه ریکی هه زم کردنن له ناو ده میان دایه، تووتنی به خته وه ری خوئی ده جویت.» ته واوی خو خوازی نه م پیاوه هه وه سران و بی می شکه له وه ها شو به اندنیکی چاوه پروان نه کراو پیشان ده دریت که سه رخو شی ره گه زی و ناوسکپه رستی له هه مبه ر یه که داده نرین؛ به م حاله وه تاوانبار کردنی ئاشکرای شارل له م شو به اندنه درناکه ویت و نابینریت. هه ندی کات ناماژه به شیوه ی راسته وخو له زمانی به کار بردراو به بیان ناکریت. بۆ نمونه له به شی دواتری رومان هه که دا، له و شوئینه ی فلویټر نه م ژن و پیاوه له کاتی نوستن، که له پالی یه کتردان پیشان ده دات، به لام نه ما له بیری هه له اتنی خوئی و رودولف دایه و شارلیش له بیری ژبانی داهاتوی دایه و له بیری کچه گچکه که ی دایه که گه وه ده بیټ و کاتی شوو کردنی دیت، گه لاله ی داهاتوی به کی پر له خو شی و کامه رانی و ژبانیکی پر له نارامی بۆ خیزانه که ی داده ریژیت.

هیچ کام له م دوو که سه خه یاله که بیان بۆ نه وی دی باس ناکات. بیژر، که له م رومان هه دا «زانای ته واو» ه، ده زانیت هه ر کام له م که سایه تیپیه بهر له چی ده که نه وه و به خسته نه پالی دوو زهینی وه ها لیکچ سوودا،

سه رده که ویت به خوئینه ری بهر مه ندی رومان، ناسازگاری دوو مرۆف که به ته رزتیکی لیکنه چچراو، پیکه وه گریبان خوار دووه، هه روه ها بریاریکی نه خلاق ی سه باره ت به هه ر کامه بیان بهرجه سته ده کاته وه: شارل، دلناسکه، به لام ته نانه ت ناتوانیت خه موکی و دلنیگه رانیپه کانی هاوسه ری ده رک پی بکات، هه ر بو یه خه یال و نه ندیشه ناشیاوه کانی بۆ تاموچیتزه شه هوانیپه کان له شوئینه غه ربه کان له می شکی په ره ده ستیټی، خو خوازیکه، که هیچ ریگه یه که بۆ بهرگری کردن لئی نیپه که هیچ له بیری هاوسه ر و منداله که یدا نیپه .

هه ر بو یه بومان ده رده که ویت شوئین پیټی فلویټر له رومان هه که یدا هیچ کات ره ها نیپه . لانی که م له مادام بو قاری، فلویټر به هیچ شیوه یه که «به تواناییه کی ره ها» و بی هه ست و سوژ نیپه که له رواله تدا و بستوویه تی بیټ. نه مه ده رفه تیک بو تا قوتابییه که ی زولا، له رومان ی LIAssommoir بگاته نه و پله یه له سه رکه وتن. نه م رومان هه ر به و شیوه یه ی پی شتر لئی دواین، سه باره ت به ده قه ریکی کریکار نشینی پارسه و له راستیدا یه که مین رومان، له ناو ته واوی زمانه کانی دنیا یه که ته واوی که سایه تیپیه کانی سه ر به چینی پی شه کارانن. زولا له به شی ده سپیکی کتیبه که یدا، نیگار و دیه نه که ی به خسته نه روو و کی شانی دۆخی ناله بار و دامای ژروز، به هه مان حاله تی بی لایه نانه ده خاته روو که پی شتریش له شه ش رومان ی تری به کاری هینابوو، که می ک پاش نه مه کو پر که پارسه یه کی هه ره ره سه ن و روودار و چه توونه دناسریتیت. قسه و باسی نه ویندارانه له گه ل ژروز، نه خوازاو، تیکه له یه که له هه موو جوړه وشه و رسته به کی ناوخه لک و قسه ی رۆژانه یه و زولا که ریالیستیکی راستگویه، نه و رستانه به هه مان شیوه و به بیټ هیچ ده ست تیوه ردانیک ده گیتریته وه و نه و کاته ی بیرو پروا تاکه که سیپه که ی کو پر ده گیتریته وه، هه مان زمانی ناوچه یی و بومی تایبه ت به خوئینه ر به کار ده هیټیت. له نه فجامدا، له ره وتی گورانکار بیبه کی سه رسور هینر، نه م فه رده نسه و بیبه په ست و بی نه خلاقه، زمان حاله که ی ده بیټه خودی گیتره وه ده که. ده توانین بلتین که زولا، وه کو رومان نووسیک، نه م شیوه ده رپرینه هه لده بیژریت، به لام له حه قیقه ت نزیکتره نه گه ر بلتین زولا پینووسه که ی لیبور دووانه داوه ته ده ستی شایه تیکی نه ناسراوه وه له و کو مه له که سه ی له ده وری

ژروز خپر بیوونه وه نهو بیژره ریکی چینی کریکاره که به بونهی نهو دل و زاتهی ژروز هه بیووه ستایشی دهکات، خاله لاوزه کانی، قه ویح پیشان دهکات و که وتنه خواره وهی به به دبه ختی، له دوا نه نجام مردنی بی به زه بیانه شروفته دهکات. هه لومهرجی نهو کات نهو ئیزنه ی به زولا نه دا تا نه م جوړه رومانه دو باره بنووسیته وه، له بهر نه وهی رومانه کانی دواتری کات نا کاتیک، که سایه تیگه لیکي چینی کریکاری له خو گرتووه (وه کو ژرمینال)، به لام له ناویاندا که سایه تیگه لیکي چینی ناوه ندی کومه ل و خه لکانیکي «به ریتز و حورمه ت» به دی ده کريت که روله گرنگه کانی چیرۆکه که به ریتو ده بهن و هه ر بویه ئیدی «شیوازیکی یه ک دهست» که زولا له رومانی LIAssommoir هه لیبرژاردووه بی نووسینی رومانه کانی دواتری گونجاو نه بوون. به م حاله شه وه وه ها کتیبیک ئیستاکه ش نمونه یه کی هه ره باشی ریالیزم له قه لم ددریت، واتا رومانیکی بی وه گیتر، رومانیک که گیرانه وهی بی نیوانجیسه و له هه مان کاتدا، له هه ندی جیگه دا سه رنجراکیشسه، هه روه ها وه کو بتیکي به ریدین، روخسار و سیمایه کی سروشتی و خواکردی هه یه.

نهم وتاره وهرگیترا نی بابه تیکه له:

Encyclopedia of Literature and Criticism, edited by Martin 1990 Routledge (London).

په راویزه کان:

1- The Realist Novel.

2- F.W.J. Hemmings.

(۳) Romanticism، نهو بزوتنه وه یه نریک به سالانی ۱۷۷۰ تا ۱۸۴۸ زابینی له نینگلته را و ته وای نه وروپا سه ری هه لدا و تییدا به قولی به ها به هه ست و سوزه تا که که سییه کان هه درا.

(۴) Anglo-Saxon، شکلی لاتینی نهم وشه یه له بنه رته دا به خه لک و زمانی نه زادی ساکسون ده و تریت که له به شه کانی باکووری به ریتانیا نیشه جی بوون (که له و به شه ی باکووری به ریتانیا جیا وازه که نینگلیزه کان تییدا نیشه جی بیوون)، تا بتوانین نه وان له ساکسونه کانی شوین و ده شه ره کانی تری نه وروپا به دهر له به ریتانیا جوئ بکه ینه وه.

۵- Henri Beyle Stendhal (۱۸۴۲-۱۷۸۳).

روماننوسی فهره نسه وی.

۶- Honore de Balzac (۱۸۵۰-۱۷۹۹).

روماننوسی فهره نسه وی.

7- Le Rouge et le Noir.

۸- "Letters from Paris" یسوعین، لقی نایینی به ناوی «نه نجه و مه نی عیسا» که به دهستی «لابولا» له سالی ۱۵۳۴ زابینی له شاری پاریس دامه زراوه.

10- Julein Sorel.

11- Eugne de Rastignac.

12- Le Pre Goriot.

13- Lucien de Rubempr.

14- Illusions perdues.

15- La Comedie humaine.

۱۶- Alighieri Dante (۱۲۶۵-۱۳۲۱)، نووسه ر و

شاعیری ئیتالی که کومیتیدیای خواوه ندی یه کتیک له شاکاره کانتیتی.

۱۷- Emile Zola (۱۸۴۰-۱۹۰۲)، شـوـرـنـگـری

قوتابخانه ی ناتورالیزم له نه ده بی فهره نسا.

۱۸- Gustave Flaubert (۱۸۲۱-۱۸۸۰).

روماننوسی فهره نسه وی.

19- LIEducation sentimentale.

20- Frederic Moreau.

21- Deslauriers.

22- War and Peace.

۲۳- Count Lev Nikolaevich (۱۸۲۸-

۱۹۱۰)، نووسه ری رووسی.

24- Coupeau.

۲۵- Victorian، ده وری فیکتوریا، قوناعی نه ده بی که

ها وکاته له که ل سه لته نه تی شازن فیکتوریا (۱۸۱۹-۱۹۰۱).

۲۶- Charles John Huffham (۱۸۱۲-۱۸۷۰).

Dickens، نووسه ری به ریتانی.

۲۷- Thomas Hardy (۱۸۴۰-۱۹۲۸)، نووسه ر و

شاعیری به ریتانی.

28- Madame Bovary.

29- Charles Bovary.

۳۰- Normandy، یه کتیک له ده شه ره کانی ولاتی

فهره نسا.

31-Emma.

32- Anna Karenina.

33- Eca de Queiros.

34- Alas.

۳۵- Theodor Fontane (۱۸۱۹-۱۸۹۸)،

رۆماننووسی ئەلمانى.

و رەخنەگرى ئەدەبىي مەجارستانى .

65- Rodolphe.

36- Jude the Obscure.

66- Oblonsky.

37- Suspension.

67- Seryozha.

، ۳۸- Sir Walter Scott (۱۷۷۱-۱۸۳۲).

68- Berthe.

رۆماننووسی بەریتانى.

69- Konstantin Levin.

39- Robertson.

70- Kitty.

40- Staunton.

۷۱- Jane Austen (۱۷۷۵-۱۸۱۷)، رۆماننووسی

41- Pension Vauquer.

بەریتانى.

42- Vautrin.

72- Pride and Prejudice.

43- Anastasie.

۷۳- Andre Gide (۱۸۶۹-۱۹۵۱)، رۆماننووس،

44- Delphine.

وتارنووس، رەخنەگر و نمایشنامەنووسی فەرەنسەوى.

۴۵- Melodrama، دیمەنیکى نمايشى که بەشە زەقەکەى

روداوى سۆزاوى و دەستەویدەخە بوونیکى بەتوانایە لەگەڵ هەست و سۆزە دەروونییەکان، بەلام کۆتاییەکی خۆشى هەبە.

سەرچاوه:

46- Monomaniars.

گۆفارى نەرغەنوون، ژمارە ۱۰، پاییزی ۱۳۷۵ (۱۹۹۶ز).

47- Eugenie Grandet.

48- Le Cousin Pons.

49- La Cousine Bette.

۵۰- Fyodor Mikhailovich Dostoevsky

(۱۸۲۱-۱۸۸۱)، نووسەرى روس.

51- Georges Duroy.

52- Bel-Ami.

۵۳- Guy de Maupassant (۱۸۵۰-۱۸۹۳)،

کوردتە چیرۆک و رۆماننووسی فەرەنسا.

54- Yuppies.

55- Determinism.

۵۶- Aeschylus، یەکیک لە قارەمانەکانى حەماسەى

هۆمر، شاعیری یۆنانی دیرین، چارەنووسی ناشیل لەم بابەتە ناماژەبە بە پیتشەبەینی کوشتنی ئەو لە لایەن یەکیک لە خواوەندەکانەوه.

57- Tess of D'Urbervilles.

58- Germinal.

59- Hard Times.

60- Bleak House.

۶۱- رۆمانیک لە (۱۸۱۱-۱۸۶۳) William Make-

peace Thackeray، رۆماننووسی بەریتانى.

62- Becky Sharp.

۶۳- Friedrich Engels (۱۸۲۰-۱۸۹۵)،

فەیلەسووفى ئەلمانى.

۶۴- Georg Lukacs (۱۸۸۵-۱۹۷۱)، فەیلەسووف

فەرەهەنگۆک:

ناشو: ناژاوه گیتەر

سنج: تەمەن

بەدیکار: قەرز

نارستیک: دەرمانیکى ژاراویبە

خست: کچی ئۆزنی گوالبیزە

تەماکو: تووتن

کارگەى: قارچکى.